

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
БИЛИМ БЕРҮҮ ЖАНА ИЛИМ МИНИСТРЛИГИ**

2015-жылдын 15-сентябрында,

Кыргыз Республикасынын Билим берүү
жана илим министирлигинин
№1179/1
буйругу менен бекитилген

**ЖОГОРКУ ПРОФЕССИОНАЛДЫК БИЛИМ БЕРҮҮНҮН МАМЛЕКЕТТИК БИЛИМ БЕРҮҮ
СТАНДАРТЫ**

580300 – КОММЕРЦИЯ БАГЫТЫ

Академиялык даража: Бакалавр

Бишкек-2014

580300 “Коммерция” багыты боюнча учурдагы стандарт экономика тармагындагы билим берүү боюнча базалык ЖОЖ болгон М.Рыскулбеков атындагы Кыргыз экономикалык университетинин алдындагы Окуу-усулдук бирикмеси тарабынан иштелип чыккан

ОУБнын төрөгасы
Асизбаев Р.Э.

Жалпы жобо

1.1. Кыргыз Республикасынын билим жана илим министрлиги тарабынан 580300 “Коммерция” багыты боюнча жогорку профессионалдык билим берүүнүн Мамлекеттик стандарты иштелип чыгып, Кыргыз Республикасынын “Билим берүү жөнүндө” Мыйзамына жана КР нын билим берүү тармагынын башка нормативдик-укуктук актыларына ылайык Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан бекитилген.

Бакалаврды даярдоо боюнча алардын уюштуруу – укуктук нормасына карабастан, Мамлекеттик билим берүү стандартынын аткарылышына, профессионалдык билим берүү программасын ишке ашырууга бардык ЖОЖдор милдеттүү.

1.2. Жогорку профессионалдык билим берүүнүн учурдагы Мамлекеттик билим берүү стандарты Кыргыз Республикасынын “Билим берүү жөнүндө” Мыйзамына ылайык, терминдер жана аныктамалар, жогорку профессионалдык билим берүү чөйрөсүндөгү эл аралык документтер (иш кагаздар) белгиленген тартипте Кыргыз Республикасы тарабынан кабыл алынат.

- **Негизги билим берүү программасы** – окуу-усулдук документтердин жыйындысы, тартипке салуучу максаттар, күтүлгөн жыйынтыктар, даярдоо багытты боюнча туура келген билим берүү процессин ишке ашырууну уюштуруу жана мазмуну;
- **Даярдоо багыты** – фундаменталдуу даярдоонун жалпылыгынын негизинде интеграциялоочу ар тараптуу профилдеги (адистерди, бакалавр жана магистрлерди) жогорку профессионалдык билимдүү кадрларды даярдоо үчүн билим берүү программасынын бирдиктүүлүгү;
- **Профили** – дал келген профессионалдык ишмердүүлүктүн объектиси же түрүнө болгон негизги билим берүү программасынын багыттуулугу;
- **Тармактар мерчеми** – окуунун, тарбиянын бекитилген максаттарына жана жыйынтыктарына байланыштуу белгилүү бир логикалык аяктоосу бар билим берүү программасынын бөлүгү же окуу сабактарынын бирдиктүүлүгү;
- **Модуль** – окуунун, тарбиянын бекитилген максаттарына жана жыйынтыктарына байланыштуу белгилүү бир логикалык аяктоосу бар окуу сабагынын бир бөлүгү;
- **Компетенттүүлүк** – туура келген тармактагы профессионалдык ишмердүүлүктө сабак берүү үчүн зарыл болгон жеке сапатынын ийкемдүүлүгү, билимдүүлүгү, устаттыгы жана тажрыйбалуулугу;
- **Бакалавр** – негизги билим берүү программасына ылайык 4 жылдан кем эмес нормативдик мөөнөттөгү жогорку профессионалдык билимди ийгиликтүү өздөштүргөн, адамга аттестациянын жыйынтыгы боюнча берилүүчү академиялык даража жана аны алгандар кесиби боюнча иш алып бара алат же шайкеш келген багыты боюнча “магистр” деген академиялык даражаны алуу үчүн окуусун уланта алат.
- **Магистр** – негизги билим берүү программасына ылайык 2 жылдан кем эмес нормативдик мөөнөттөгү жогорку профессионалдык билимди ийгиликтүү өздөштүргөн адамга аттестациянын жыйынтыгы боюнча берилүүчү академиялык даража жана аны алгандар кесиби боюнча иш алып барууга укуктуу же аспирантурада окуусун уланта алат.

- **Кредит, насыя** (зачеттук бирдик) – негизги профессионалдык билим берүү программасынын шарттуу өлчөмдөгү эмгек көлөмү.
- **Окуунун жыйынтыгы**– негизги билим берүү программасы (модулу) боюнча окуунун жыйынтыгында алган компетенция.

1.3. Кыскартуу же белгилөө.

Учурдагы Мамлекеттик билим берүү стандартында төмөнкү кыскартуулар колдонулат.

МБС –Мамлекеттик билим берүү стандарты.

ЖПБ – Жогорку профессионалдык билим берүү.

НБП – Негизги билим берүүчү программа.

ОУБ – Окуу – усулдук бирикме.

НБП ТМ– Негизги билим берүү программасынын тармактар мерчеми.

ЖИК (Б) – Жалпы илимий компетенция (билим).

ИК – инструменталдык компетенция.

ПК – профессионалдык компетенция.

СЖМК – социалдык – инсандык жана жалпы маданий компетенция.

2. Колдонуу тармагы.

2.1. Учурдагы Жогорку профессионалдык билим берүүнүн мамлекеттик стандарты (мындан ары – ЖПБ МС) **580300 “Коммерция”** багытындагы бакалаврды даярдоо боюнча негизги билим берүү программасын милдеттүү түрдө ишке ашырууда нормалардын, эрежелердин жана талаптардын бирдиктүүлүгүн көрсөтөт жана окуу уюштуруучу-усулдук документтерин иштеп чыгуу үчүн Кыргыз Республикасынын аймагында лицензиясы бар же мамлекеттик аккредитациядан (аттестациядан) өткөн уюштуруучу-укуктук формаларына карабастан бардык билим берүү уюмдары жогорку профессионалдык билим берүүчү жайлардын (мындан ары ЖОЖдор) негизги билим берүү программасын өздөштүрүү сапатын баалоо үчүн негиз болуп эсептелет

2.2. **580300 “Коммерция”** багыты боюнча ЖПБнүн МБСнын негизги колдонуучулары болуп төмөнкүлөр эсептелет:

- заманбап эмгек рыногунун суроо – талаптарына ылайык негизги профессионалдык – билим берүү программасын иштеп чыгуу жана натыйжалуу ишке ашыруу үчүн жоопкерчиликтүү **администрация жана ЖОЖдун илимий-педагогикалык курамы** (профессордук-окутуучулук курам, илимий кызматкерлер);
- **студенттер** – билим берүү тармагынын тейлөөсүн түздөн-түз алуучулар;
- кесиптик ишмердүүлүккө шайкеш келген чөйрөдөгү жакшы даярдалган жана квалификациялуу адистерди / кадрларды алууда түздөн-түз кызыкдар болгон **адистердин жана жумуш берүүчүлөрдүн бирикмеси**;
- Кыргыз Республикасынын билим берүү чөйрөсүндөгү борбордук, мамлекеттик органдардын, аткаруу бийлигинин тапшырмасы боюнча негизги билим берүү программасын иштеп чыгууну камсыз кылуучу **кеңеш жана окуу-усулдук бирикме**;
- жогорку кесиптик билим берүүнү каржылоо жагын камсыз кылуучу **аткаруу бийлигинин мамлекеттик органы**;

- жогору кесиптик билим берүү системасындагы мыйзамдуулуктун сакталышы үчүн текшерүүнү камсыз кылуучу **аткаруу бийлигинин мамлекеттик органы**, жогорку кесиптик билим берүү чөйрөсүндөгү аттестация, аккредитацияны жана сапатты текшерүүнү иш жүзүнө ашыруучулар;

2.3. Абитуриенттердин даярдык деңгээлине болгон талап.

- “Бакалавр” академиялык даражасы менен жогорку профессионалдык билимди алуу үчүн абитуриенттин орто жалпы билими же орто кесиптик (же жогорку профессионалдык) билими болушу керек.

2.3.1. Абитуриенттин орто (толук) жалпы билими же орто кесиптик билими, баштапкы кесиптик билими же жогорку профессионалдык билими тууралуу жазылган мамлекеттик үлгүдөгү документи болушу керек.

3. 580300 “Коммерция” багытынын жалпы мүнөздөмөсү.

3.1. Кыргыз Республикасында 580300 “Коммерция” багытын даярдоо боюнча төмөнкүлөр ишке ашырылат:

- “Бакалаврларды” даярдоо боюнча:
- “Магистрлерди” даярдоо боюнча:

Бакалаврларды даярдоо боюнча ЖПБнүн НБПсын толугу менен өздөштүргөн жана бекитилген тартипте мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестациядан ийгиликтүү өткөн ЖОЖдун бүтүрүүчүлөрүнө “бакалавр” академиялык даражасын ыйгаруу менен бирге жогорку билими тууралуу диплом берилет.

3.2. 580300 “Коммерция” багыты боюнча бакалаврды даярдоонун негизги билим берүү программасын өздөштүрүүнүн нормативдик мөөнөтү: күндүзгү окуу формасы – 4 жыл, күндүзгү – сырттан (кечки) жана сырттан окуу формасынын окуу мөөнөтү – 5 жыл.

3.3. Бакалаврларды даярдоодо ЖПБнүн НБПсын өздөштүрүүнүн жалпы эмгек көлөмү 240 тан кем эмес зачеттук бирдикке (кредитке) барабар.

Күндүзгү окуу формасы боюнча НБПнын негизги эмгек көлөмү окуу жылы үчүн 60тан кем эмес зачеттук бирдикке (кредитке) барабар.

Бир окуу семестринин эмгек көлөмү 30 зачеттук бирдикке (кредитке) барабар. (окуу процессинин эки семестрлик түзүлүүсүн алганда).

Бир зачеттук бирдик (кредит) студенттин окуу ишинин 30 саатына барабар (анын аудиториялык, өз алдынча иштөөсүн жана бардык аттестациялык түрүн кошкондо)

Күндүзгү-сырттан (кечки) жана сырттан окуу формасы боюнча НБПсынын эмгек көлөмү бир окуу жылга 48тен кем эмес зачеттук бирдикти (кредитти) түзөт.

3.4. Окутуу жана тарбия берүү тармактарында 580300 “Коммерция” багытын даярдоо боюнча ЖПБнүн НБПсынын максаты.

3.4.1. Окутуу тармактарында 580300 “Коммерция” багытын даярдоо боюнча ЖПБнүн НБПсынын максаты болуп төмөнкүлөр эсептелет: гуманитардык, социалдык, экономикалык, математикалык жана табигый илимдердеги билимдин негизинде тармактарда даярдоо, бакалаврдын

деңгээлинде жогорку профессионалдык адистикте билим алуу, коммерциялык ишмердүүлүк чөйрөсүндө ийгиликтүү иштеп кетүүгө мүмкүнчүлүк берүү, предметтик адистештирилген ар тараптуу билимге ээ болуу, социалдык мобилдүүлүккө жана эмгек рыногундагы туруктуулукка мүмкүндүк алуу.

3.4.2. 580300 “Коммерция” багытын даярдоо боюнча студенттерге тарбия берүү тармактарында ЖПБнүн НВПсынын максаты болуп төмөнкүлөр эсептелет: студенттердин социалдык-инсандык сапатынын түзүлүшү, инсан катары эркин өнүгүү жөндөмдүүлүгү, өзүнүн укугу жана көз карашына, башка улуттун маданиятына жана диний ырым-жырымдарына болгон толлеранттуулугуна, туруктуу көз карашта болуу жөндөмдүүлүгү.

3.5. Бүтүрүүчүнүн профессионалдык ишмердүүлүк тармагы.

3.5.1 Коммерциянын бакалавры - бул, сатып алуучулардын суроо-талабын жана киреше алуусун канаттандыруу максатында өндүрүүчүлөрдүн керектөөчүлөргө товарларды жиберүү, сатып алуу, сатуу, алмашуу менен байланышкан кырдаалдарда уюмдар боюнча чакан жана орто бизнести өнүктүрүү шартындагы заманбап менеджмент тармагында билими бар адис болуп саналат.

3.5.2 **Коммерция бакалаврынын профессионалдык ишмердүүлүк тармагына төмөнкүлөр кирет:**

- соода (ички жана тышкы) жана тейлөө (билим берүүнү кошкондо) тармактардагы түзүмдөрдүн бизнесинде, товар жүгүртүү чөйрөсүндө иштөө.
- аткаруу иретинде иштеген бүтүрүүчүлөр жана башкаруу аппаратынын кызматында ар түрдүү деңгээлдеги кенже жетекчиликте иштеген уюштуруу-укуктук ар кандай формадагы (коммерциялык, коммерциялык эмес, мамлекеттик, муниципалдык) уюмдар.
- өзүнүн ишин ачкан түзүүчү жана өнүгүүчү ишкер болуп эсептелген бүтүрүүчүлөр иштеген (бөлүмдөр) түзүмдөр
- жалпы билим берүүчү мекемелер, баштапкы профессионалдык билим берүү мекемелер, орто профессионалдык, жогорку профессионалдык жана кошумча профессионалдык билим берүү мекемелери

Профессионалдык ишмердүүлүктүн конкреттүү түрүн негизги бакалавр даярдайт, жогорку окуу жайы окуп жаткандар менен бирдикте илимий - педагогикалык кызматкерлери жана жумуш берүүчү бирикмелери аркылуу аныкталат.

3.6. Коммерциянын объектиси, бакалаврдын профессионалдык ишмердүүлүгүндөй эле товар жана тейлөө болуп саналат.

- тактап айтканда, сатып алуу, сатуу же алмашуу үчүн базарга түшкөн материалдык жана материалдык эмес өндүрүш тармактарынын продукциясы эсептелет. (керектөө товары, өндүрүштүк -техникалык милдеттеги товарлар, тейлөө, кыймылсыз мүлк, баалуу кагаздар, насыялар, акыл-ой-маалыматтык, интеллектуалдык продукт ж.б.)
- ар түрдүү уюштуруу - укуктук формаларды уюмдарды башкаруу процесси.

3.7. Бүтүрүүчүлөрдүн профессионалдык ишмердүүлүгүнүн түрлөрү:

580300 “Коммерция” багытын даярдоо боюнча бакалавры белгиленген стандарттын билим деңгээлин жана жөндөмдүүлүгүн төмөнкү багыттар:

- коммерциялык-уюштуруучулук ишмердүүлүк;
- илимий-изилдөөчүлүк,
- долбоордук-талдоочулук (аналитикалык);
- педагогикалык;

Ишмердүүлүктүн конкретүү түрлөрү ЖОЖ таратынан иштелип чыккан билим берүүнүн профессионалдык программасынын мазмуну аркылуу аныкталат.

3.8. Бүтүрүүчүлөрдүн профессионалдык ишмердүүлүгүнүн милдеттери:

3.8.1.580300 “Коммерция” багытын даярдоо боюнча бакалавры төмөнкү профессионалдык милдеттерди чечүүгө даяр болушу керек:

А) коммерциялык-уюштуруучулук тармагын

- товар тандоо жана товардын ар түрдүүлүгүн түзүү, сатып алуучуларды жана жеткирип берүүчүлөрдү тандоо;
- товарларды сатып алуу жана сатуу кырдаалдарын пландаштыруу жана уюштуруу;
- коммерциялык өз ара эсептешүүлөрдү уюштуруу;
- товардык запастарды жана тейлөө чөйрөсүн башкаруу;
- соодада логистикалык байланышты түзүү жана тандоо;
- соодада логистикалык схеманы иштеп чыгууга катышуу;
- логистикалык кырдаалдарды башкаруу;

Б) илимий – изилдөөчүлүк тармагында:

- товар рыногун жана тейлөөлөрдү изилдөө жана талдоо;
- товарлардын, тейлөөлөрдүн ар түрдүүлүгүн жана атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн изилдөө
- бизнес-технологияны изилдөө жана моделдештирүү
- коммерциялык ишмердүүлүктүн натыйжалуулугун баалоо жана талдоо.
- Коммерциялык ишмердүүлүктү оптимизациялоо максатында маалыматтык усулдук камсыздоону изилдөө.
- маркетингдик изилдөөнү уюштуруу, өткөрүү жана анын натыйжалуулугун баалоо.

В) долбоордук-талдоо ишмердүүлүгүндө;

- коммерциялык ишмердүүлүктүн маалыматтык камсыздоосун долбоорлоо;
- товардык запастардын тейлөөлөрдүн конъюктурасын прогноздоштуруу;
- товарлардын тейлөөлөрдүн номенклатурасын прогноздоштуруу жана долбоорлоо;
- товар рыногундагы ишканаларда коммерциялык ишмердүүлүк стратегиясын божомолдоштуруу жана иштеп чыгуу.
- рынокто тейлөөдө товарларды жиберүү жана сатып өткөрүү кырдаалдарын долбоорлоо

- ишкананын коммерциялык ишмердүүлүк жыйынтыгын прогноздоштуруу

Г) педагогикалык ишмердүүлүктө ;

- жалпы билим берүү мекемелеринде, баштапкы жана орто профессионалдык билим берүү мекемелеринде алган базалык билимин берүү.

4. Негизги НБПсын ишке ашыруу шартына карата болгон жалпы талаптар.

4.1. НБПсын ишке ашыруудагы ЖОЖдун укуктары менен милдетерине болгон жалпы талаптар.

4.1.1. НБПсын даярдоо багыттары боюнча ЖОЖ өз алдынча иштеп чыгат. Кыргыз Республикасынын НБПсы даярдоо багыты боюнча МБСнын негизине ылайык эмгек рыногунун талаптарын эске алуу менен иштелип чыгат.

Илимдин, маданияттын, экономиканын, техниканын, технологиянын жана социалдык чөйрөлөрдүн өнүгүшүн эске алуу менен НБПсын жыл сайын ЖОЖ жаңыртып турууга милдеттүү. ЖОЖдун билим берүү сапатын камсыз кылуу кепилдиги боюнча сунуштарга таянуу менен төмөнкү тармактар кирет:

- бүтүрүүчүлөрдү даярдоо сапатын камсыздоо боюнча стратегияларды иштеп чыгууда;
- билим берүү программаларын мезгилдүү мониторингде рецензиялоо.
- так макулдашылган, критерийлердин негизинде бүтүрүүчүлөрдүн компетенциясын, студенттердин билимин жана жөндөмдүүлүк деңгээлин калыс баалоо процедураларын иштеп чыгууда;
- окутуучулук курамдын сапатын жана компетенттүүлүгүн камсыз кылууда;
- бардык ишке ашыруучу билим берүү программаларын колдонууда окугандарды сурамжылоо аркылуу анын натыйжалуулугун текшерүүнү жеткиликтүү ресурстар менен камсыз кылууда;
- өзүнүн ишмердүүлүгүн баалоо жана башка билим берүү мекемелери менен салыштыруу үчүн макулдашылган критерийлер боюнча дайыма өзүн - өзү изилдөө иштерин жүргүзүүдө;
- өзүнүн ишмердүүлүгү, планы, жаңычылдыгынын жыйынтыктары тууралуу коомчулукка маалымат жеткирүүдө;

4.1.2. Студенттерди жана бүтүрүүчүлөрдү баалоо сапатына кезектеги, аралык жана мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестация кириши керек. Студенттерди жана бүтүрүүчүлөрдү аттестациялоо үчүн алардын ар биринин НБПсынын талаптарына ылайык жыйынтыктоочу типтүү тапшырмалар, текшерүү иштери, тесттер жана башка билими менен жөндөмдүүлүгүн, алган компетенциясынын деңгээлин баалоочу каражат базасын түзөт. Баалоо каражаттарынын базасы ЖОЖ тарабынан иштелип чыгат жана бекитилет. Бүтүрүүчүнүн квалификациялык ишинин мазмуну, көлөмү жана түзүлүшүнө болгон талап бүтүрүүчүлөрдүн Мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестациясы тууралуу Жобону эске алуу менен ЖОЖ тарабынан аныкталат.

4.1.3. НБПсын иштеп чыгууда бүтүрүүчүнүн социалдык жеке компетенциясын түзүүдө ЖОЖдун мүмкүнчүлүгү аныкталышы керек. (мисалы, социалдык өз ара компетенциясы, өзүн-өзү уюштуруу жана өзүн-өзү башкаруу, системалык - ишкердик мүнөз). ЖОЖ социалдык - маданий чөйрөнү түзүүгө, ар бир студенттин өсүүсүнө зарыл болгон ар тараптуу шарттарды түзүүгө милдеттүү. ЖОЖ окуу процессинин компонентти болгон социалдык-

тарбиялык өнүгүүгө, студенттик өзүн-өзү башкарууну, коомдук иштерге, спорттук жана чыгармачыл клубдарга, студенттик илимий коомдорго катышууга жардам берүү милдеттүү.

4.1.4. ЖОЖдун НБПсы студенттердин тандоосу боюнча сабактар ар бир ТМнин вариативдүү бөлүгүнүн үчтөн бир бөлүгүнөн кем эмес көлөмдү камтыш керек. Студенттердин тандоо боюнча тармактарды түзүү эрежесин ЖОЖдун Окумуштуулар кеңеши бекитет.

4.1.5. ЖОЖ өзүнүн окутуу программасын түзүүдө студенттерди катыштыруу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылууга милдеттүү.

4.1.6. НБПсын түзүүдө ЖОЖ студенттин укуктары жана милдеттери менен тааныштырууга, студенттер тарабынан тандалган сабак милдеттүү түрдө экенин түшүндүрүүгө, ал сабактын эмгек өлчөмү окуу планда каралган суммадан кем болбостугун түшүндүрүүгө милдеттүү.

4.2. НБПсын ишке ашырууда студенттин укуктарына жана милдеттерине болгон жалпы талаптар.

4.2.1. Студенттер окуу мезгилинин көлөмүнүн чегинде НБПсында каралган конкреттүү сабактарды тандоого, студенттердин тандоосу боюнча сабагын өздөштүрүүгө укугу бар.

4.2.2. Студент өзүнүн жеке билим алуусунун траекториясын түзүүдө тандоо сабагынын келечекте алып чыга турган адистигине тийгизген таасири боюнча ЖОЖдон консультация алууга укуктуу.

4.2.3. НБПсын өздөштүрүү жыйынтыктарына жетүү максатында студенттердин социалдык-жеке компетенциясынын өнүгүү жаатында, студенттик өзүн-өзү башкаруунун өнүтүшүнө коомдук иштерге, спорттук жана чыгармачылык клубдарга, илимий студенттик коомдорго катышууга милдеттүү.

4.2.4. Студенттер ЖОЖдун НБПсында каралган бардык тапшырмаларды бекитилген мөөнөттө аткарууга милдеттүү.

4.3. Студенттин окуу жүгүнүн максималдык көлөмү окуу иштеринин аудиториялык жана аудиториядан сырткаркы (өз алдынча иш) бардык түрүн кошкондо жумасына 45 саат бекитилет.

4.4. Күндүзгү – сырттан (кечки) окуу формасынын аудиториялык сабагынын көлөмү жумасына 16 сааттан кем эмес болушу керек.

4.5. Сырттан окуу формасындагы окуган студенттин окутуучу менен болгон сабактын көлөмү жылына 160 сааттан кем эмес мүмкүнчүлүк менен камсыз болушу керек.

4.6. Окуу жылындагы каникулдук убакыттын жалпы көлөмү, кыш мезгилиндеги эки жумадан кем эмес убакытты кошкондо 7-10 жуманы түзүш керек.

5. Бакалаврларды даярдоодо НБПсына болгон талаптар.

5.1. Бакалаврды даярдоодо НБПсын өздөштүрүү жыйынтыктарына болгон талап.

580300 “Коммерция” багытын даярдоо боюнча бүтүрүүчү ЖПБнүн 3.4. жана 3.8 бул МБС беренесинде пункуттарында көрсөтүлгөн НБПсынын максатына жана профессионалдык ишмердүүлүк милдетине ылайык “бакалавр” академиялык даражасы ыйгарылуу менен бирге, төмөнкү компетенцияларга ээ болушу керек.

А) универсалдык (ар тараптуу)

- жалпы илимий (ЖК)

- курчап турган дүйнө жөнүндөгү илимий билим системасынын бүтүндүгүн айта билүү, жашоодогу, маданияттагы баалуулуктарга баа берүү жөндөмдүүлүгү; (ЖК-1)
- профессионалдык математикалык / табигый / гуманитардык / экономикалык тапшырмаларды чечүүдө базалык жоболорду колдонууга жөндөмдүүлүгү; (ЖК-2)
- заманбап билим берүүчүлүк жана маалыматтык технологияны жогорку даражада өз алдынча колдонуу менен бирге жаңы билимди алууга жөндөмдүүлүгү; (ЖК-3)
- салттык жана заманбап идеяларды колдонуу жана түшүнүү, анын ишке ашышына жол табуу жөндөмдүүлүгү изилдөөчүлүк ишмердүүлүктө базалык ыкманы колдонуу жана долбоорлук иштерге катышуу жөндөмдүүлүгү; (ЖК-4)
- профессионалдык чөйрөдөгү техника жана технология илиминдеги жаңы кубулуштардын социалдык-экономикалык жана маданий натыйжасын талдоо жана баалоо жөндөмдүүлүгү; (ЖК-5)
- өзүнүн эмгегин илимий негизде баалоого ишмердүүлүгүнүн жыйынтыгын жогорку даражада өз алдынчалуулукту баалоо жөндөмдүүлүгү; (ЖК-6)

инструменталдык (ИК) ;

- маалыматты кабыл алуу, жалпылоо жана талдоо, ага жетүү жолдорун тандоо жана максат кое билүү жөндөмдүүлүгү (ИК-1);
- мамлекеттик жана расмий тилдерде өзүнүн оюн жазуу жана оозеки түрдө логикалык жактан туура, аргументтүү жана так бере алууга жөндөмдүүлүгү (ИК-2);
- социалдык сүйлөшүү деңгээлинде чет тилдерден бирди билүүгө (ИК-3);
- иштиктүү сүйлөшүү: эл алдына чыгып сүйлөөнү, сүйлөшүүлөрдү, жыйналыш өткөрүү, кызматтык кат алышууну, электрондук коммуникацияны ишке ашыруу жөндөмдүүлүгү (ИК-4);
- маалыматтарды кабыл алуу, сактоо жана иштеп чыгуу каражаттарын жана жолдорун, маалыматтарды башкаруу каражаттарындагыдай глобалдык компьютердик түйүндөрдү жана биргелишкен маалыматтык системанын негизги ыкмаларын колдоно билүү (ИК-5);
- уюштуруучулук чечимдерди иштеп чыгууга катышуу жөндөмдүүлүгү (ИК-6);
- товарлардын сапатын жана тейлөөнү баалоо боюнча иштерди жүргүзүү жөндөмдүүлүгү (ИК-7)

социалдык-инсандык жана жалпы маданий (СИМК) ;

- коомдо кабыл алынган моралдык жана укуктук нормалардын негизиндеги социалдык чечимдер менен өз ара иштей алуу, элдерге сый көрсөтө алуу, башка маданиятка толеранттуу болууга, өнөктөштүк мамилени колдоого жөндөмдүү (СИМК-1);

- өзүнүн жетишкендиктерине жана кемчиликтерине сын көз караш менен баалай алуу, өзүн андан ары өнүктүрүүнүн каражаттарын тандоо, кемчиликтерин жоюнун жолдорун билүү (СИМК-2);

- атуулдук демократиялык коомдун баалуулуктарынын негизинде пикир алышууга даярдыгы, атуулдук жигердүү позицияда турууга, жөндөмдүү (СИМК-3);
- алган билимдерин туура жашоонун түрүн жүргүзүүгө, жаратылыш ресурстарын рационалдуу колдонууга жана сактай билүүгө жумшай билүү жөндөмдүүлүгү (СИМК-4);
- жамаат менен иштей билүү, анын ичинде тектеш илимдер аралык долбоорлордо иштей алуу (СИМК- 5);

б) Профессионалдык (ПК)

профессионалдык ишмердүүлүктө социалдык, гуманитардык, экономикалык жана табигый илимдердин, ошондой эле математикалык талдоонун жана моделдештирүү теориялык жана эксперименталдык изилдөөлөр ыкмаларынын негизги мыйзамдарын колдоно билүү;

- профессионалдык маселелерди чечүүдө математикалык аппаратты колдоно билүү; (ПК-1);
- өзүнүн профессионалдык ишмердүүлүгүнүн нормативдик иш кагаздарын колдоно билүү, учурдагы мыйзамченемдүүлүктүн жана нормативдик иш кагаздардын талаптарын сактоо; (ПК-2);

коммерциялык – уюштуруучулук ишмердүүлүк:

- Товарлар менен тейлөөнүн ар түрдүүлүгүн жана сапатын башкаруу, анын сапатын баалоо, кемчилигин аныктоо, товарлардын сапатын жана аны сактоонун зарыл болгон деңгээлин камсыз кылуу, саны жана сапаты боюнча товарларды өткөрүп алуу жана эсептөө, товар менен тейлөөнүн сапатына натыйжалуу текшерүүнү ишке ашыруу. (ПК-3)
- бизнес-кырдаалды прогноздооштуруу жана анын натыйжалуулугун баалоо (ПК-4)
- ишканаларда соода-технологиялык кырдаалдарды башкара билүү, сактоо кырдаалын жөнгө салуу, инвентаризация иштерин жүргүзүү, материалдык жана эмгек ресурстарынын чыгашасын аныктоо жана ошондой эле жоготууларды эске алуу менен эсептеп чыгаруу (ПК-5)
- товар сатып алуучулардын суроо-талабын маркетингдик коммуникациянын жардамы менен аны түзүүнү алып чыгуу жана канаттандыруу, керектөөчүлөрдүн суроо-талабын изилдөө жана прогноздооштуруу жөндөмдүүлүгүн, товардык рыноктун конъюктурасын, маркетингдик маалыматтарды талдай билүү (ПК-6)
- товарлардын бурмаланышын ачыкка чыгаруу жана эскертүү берүү үчүн идентификациялоо (ПК-7)
- ишкананын (уюмдун) кызматкерлерин башкаруу, чакан жамааттын ишине болгон уюштуруучу-башкаруучулук даярдыктын болушу (ПК-8)
- жалпы кабыл алынган критерийлерди эсепке алуу менен ар кандай коркунучтун түрлөрүн аңдай билүү жана баалоо (ПК-9)
- ишкер өнөктөштөрдү тандоо, алар менен иштиктүү сүйлөшүүлөрдү жүргүзүү, келишимдерди түзүү жана анын аткарылышына көзөмөлдүк кылуу; (ПК-10)
- профессионалдык ишмердүүлүктү башкаруу жана уюштуруу үчүн зарыл болгон маалыматтарды жыйноо, сактоо жана баалоо иштерин жүзөгө ашыруу (коммерциялык, маркетингдик, жарнамалык, логистикалык же товартаануучулук); (ПК-11)
- профессионалдык ишмердүүлүктө зарыл болгон техникалык иш кагаздары менен иштөө (коммерциялык, маркетингдик, жарнамалык, логистикалык

же товартаануучулук) жана анын туура жол-жоболоштурулушун текшерүү; (ПК-12)

- ишкананы материалдык-техникалык жабдуулар менен камсыз кылуу, товарларды сатып алуу жана сатуу (өткөрүү) товар запастарын башкаруу; (ПК-13)
- уюмдун стратегиясын иштеп чыгуу, баалоо жана талдай билүү;
- соода уюмдарынын логистикалык тизмектеринин жана схемаларынын түзүлүшүн талдоого катышуу, логистикалык кырдаалдарды башкаруу жана эң ыңгайлуу логистикалык системаларды издеп табуу; (ПК-14)

илимий - изилдөөчүлүк ишмердиги:

- профессионалдык ишмердүүлүктө маркетингдик изилдөөлөрдү, илимий иштерди жүргүзүү (ПК-15)
- профессионалдык ишмердүүлүк (коммерциялык, маркетингдик, жарнамалык, логистикалык же товартаануучулук) чөйрөсүндө инновациялык ыкмаларды каражаттарды жана технологиясын иштеп чыгууга катышуу (ПК-16)
- бизнес-технологияны моделдештирүү боюнча изилдөөлөргө катышуу (ПК-17);
- товарлар жана тейлөөлөрдүн ар түрдүүлүгүн жана атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүнө изилдөө жүргүзүү (ПК-18);
- коммерциялык ишмердүүлүктүн жана тейлөөнүн натыйжалуулугун баалоо менен талдоо тармагында изилдөө жүргүзүү (ПК-19);
- коммерциялык ишмердүүлүктү оптималдаштыруу максатында маалыматтык-усулдукту камсыз кылуу изилдөөсүн өткөрүү жөндөмдүүлүгү (ПК-20);

Долбоордук - талдоо ишмердүүлүгү;

- профессионалдык ишмердүүлүктө (соода-технологиялык, маркетингдик, жарнамалык же логистикалык кырдаалдар) маалыматтык технологияны колдонуу менен долбоорлорду иштеп чыгуу; (ПК-21)
- профессионалдык ишмердүүлүк (коммерциялык, маркетингдик, жарнамалык, логистикалык же товартаануучулук) чөйрөсүндө долбоорлорду ишке ашырууга катышуу (ПК-22);
- товардык запастардын конъюктурасын прогноздоштуруу боюнча долбоорлорго катышуу (ПК-23);
- товарлардын номенклатурасын прогноздоштуруу жана долбоорлоо боюнча долбоорлорго катышуу (ПК-24);
- ишкананын товардык рыноктогу коммерциялык ишмердүүлүгүнүн стратегиясын иштеп чыгуу жана прогноздоштуруу боюнча долбоорлорго катышуу (ПК-25);
- рыноктогу товарларды жана тейлөөлөрдү ишке ашыруу жана алга жылдыруу боюнча долбоорлорду иштеп чыгуу (ПК-26);
- ишкананын коммерциялык ишмердүүлүгүн прогноздоштуруу боюнча долбоорлорго катышуу (ПК-27);

Педагогикалык ишмердүүлүгү;

- профилдик сабактарды, психология жана педагогика боюнча кошумча курстарынан өткөндөр билим берүү мекемелериндеги болгон программалар жана окуу-усулдук материалдарды ар түрдүү деңгээлде колдонуу менен бирге окутууга жөндөмдүү (ПК-28);
- профиль боюнча сабактардын окуу-усулдук камсыздуулугун иштеп чыгуу жана жакшыртууга катышуу жөндөмдүүлүгү (ПК-29)

5.2. Бакалаврды даярдоонун НБПсынын түзүлүшүнө болгон талаптар.

5.2.1. 580300 “Коммерция” багыты боюнча бакалавриаттын негизги билим берүү программасы төмөнкү окуу мерчемдердин үйрөнүүнү караштырат.

- гуманитардык, социалдык жана экономикалык мерчем;
- математикалык жана табигый илимдер мерчеми;
- профессионалдык мерчем;

бөлүмдөр:

- дене тарбия
- окуу жана өндүрүштүк практика
- жыйынтыктоочу мамлекеттик аттестация.

5.2.2. ЖОЖ тарабынан бекитилген ар бир сабактын мерчеми базалык (милдетүү) жана вариативдүү (профилдик) бөлүк болуп бөлүнөт.

Вариативдүү (профилдик) бөлүк аныкталган базалык (милдетүү) сабактардын (модулдардын) мазмуну студенттин билим деңгээлинин тереңделишине, жөндөмдүүлүгүнүн жана компетенциясынын кеңейтилишине мүмкүндүк берет жана профессионалдык ишмердүүлүгүн ийгиликтүү аяктаганга жана магистратурада профессионалдык билим алуусун улантууга кеңири жол ачат.

Базалык (милдетүү) мерчем бөлүмү “Гуманитардык, социалдык жана экономикалык мерчеми” милдетүү түрдө окулуучу төмөнкү сабактарды караштырышы керек: “Ата Мекен тарыхы”, “Философия”, “Чет тили”.

Бакалаврды даярдоо профили бөлүп же бөлбөй окутуу мүмкүндүгүн жогорку окуу жайдын жагдайы боюнча бакалавриаттын НБПсын ишке ашыруу. Бакалавриаттын НБПсын ишке ашыруу учурунда профилди бөлүп даярдоо менен профессионалдык мерчемдин вариативдүү (профилдик) бөлүмү даярдоонун адистигине шайкеш келген билүү, колдоно билүү жөндөмдүүлүктү түзүүчү сабактарды үйрөтүү каралышы керек. Зачеттук бирдиктеги бул сабактардын эмгек көлөмү бакалаврды даярдоо программасынын жалпы эмгек көлөмүнүн 20 пайызын түзөт.

Бакалаврды даярдоонун НБПсы төмөнкү окуу мерчемдерин окутууну карайт.
(1-таблица):

Бакалаврды даярдоодо ЖПБнүн НБПсынын структурасы

НБП ТМ нин коду	Окуу мерчемдери, аны өздөшүрүүдөгү бөлүктөр жана долбоорлоочу жыйынтыктар.	Эмгек көлөмү		Болжолдуу программаны иштеп чыгуу үчүн сабактардын тизмеси, окуу куралдары жана окуу китептери	Компетенциялардын түзүүчү коддоор.
		Зачеттубирдик	Саатты		
	Гуманитардык, социалдык жана экономикалык мерчемдер	36	1080		
	Базалык бөлүк	28	840		

Б.1	Базалык бөлүмдүн мерчемдерин үйрөнүү жыйынтыгында окугандар төмөнкүлөрдү билүүсү зарыл: Билүү;	4	120	Ата Мекен тарыхы	ЖИК-1 ЖИК-2 ЖИК-3 ЖИК-4
	○ тарыхый кырдаалдардын этаптары жана мыйзамченемдүүлүгү,	4	120	Философия	ЖИК-5
	○ дүйнөлүк жана ата мекендик экономиканын тарыхынын негизги окуялары жана кырдаалдары;	8	240	Чет тили Кыргыз тил	ЖИК-6 ЖИК-7
	○ негизги философиялык түшүнүктөр жана категориялар жаратылыштын, коомдун жана ой жүгүртүүнүн өнүгүү мыйзамченемдүүлүгү;	6	180	Орус тил	ЖИК-8
	○ негизги нормативдик – укуктук иш кагаздары;	4	120	Манастаануу	ЖИК-9 ЖИК-10
	Колдоно билүү;	2	60		ЖИК-11 ЖИК-12 ЖИК-14
	<ul style="list-style-type: none"> • профессионалдык ишмердүүлүктө гуманитардык жана социалдык илимдердин негизги мыйзамдарын чечкиндүү түшүнө билүүчү жолдорду колдоно билүү; • дүйнөлүк тарыхый кырдаалдарда багыт таба билүү, коомдоо жүрүп жаткан кырдаалдарга жана кубулуштарга талдоо жүргүзө алуу; • профессионалдык компетенттүүлүтү, маданий деңгээлди жогорулатуу, интеллектуалдык өнүгүү үчүн таанып билүү ыкмаларын жана каражаттарын колдоно билүү ; • профессионалдык ишмердүүлүктө жана инсандар арасында пикир алышууда чет тилди колдоно; • профессионалдык ишмердүүлүк чөйрөсүн жөнгө салуучу нормативдик-укуктук актылар жана мыйзам чыгаруучу системасында багыт таба 				СЖМК-1 СЖМК-2 СЖМК-3 СЖМК-4 СЖМК-5 ИК-6 ИК-2 ИК-3 ПК-9 ПК-13 ПК-14 ПК-15

	<p>билүү;</p> <ul style="list-style-type: none"> • профессионалдык жана коомдук ишмердүүлүктө укуктук нормаларды колдоно билүү <p>Айта билүү; (ойду билдирүү)</p> <ul style="list-style-type: none"> • коомдун көйгөйлүү маселелерине бирдиктүү, системалуу көз карашты иштеп чыгуу үчүн философиялык ой жүгүртүү жөндөмү; • чет тилинде иштиктүү жана инсандар арасында пикир алышууда өзүнүн оюн билдире алуу көндүмү ; • экономика жана бизнес проблемалары боюнча чет тилиндеги тексттерден зарыл маалыматтарды табуу көндүмү; • элдин алдына чыгып сүйлөөдөгү аргументтүү, дискуссия жүргүзө алуу көндүмү; • орус тилинде иштиктүү жазма, адабий, оозеки сүйлөө көндүмү; • илимий жана эл алдында чыгып сүйлөө көндүмү; 				
	Вариативдүү бөлүк (билим, чеберчилик, жөндөмдүүлүк ЖОЖдун НБПсы аркылуу аныкталат.)	4	120		
	ОУБ сунуш кылган ЖОЖдук компонент. (сунушталган бсабактан 2ни тандоо)				
	Студенттердин тандоосу боюнча ОК бекиткен курстар (ЖОЖ сунуш кылгандардын ичинен 2 сабакты тандоосу зарыл	4	120		
Б.2	Математикалык жана табигый илимдер мерчеми.	34	1020		
	Базалык бөлүм	22	660		
	Базалык бөлүмдүн мерчемдерин үйрөнүү жыйынтыгында окугандар төмөнкүлөрдү билүүсү зарыл:	10	300	Математика	ЖИК-12
	<u>билүү;</u>	8	240	Информатика	ЖИК-13
		4	120	Экология	ИК-1

<p>- математикалык талдоонун негизи, сызыктык алгебра, мүмкүнчүлүк теориясы жана экономикалык милдеттерди чечүү үчүн зарыл болгон математикалык статистика;</p> <p>- маалыматтарды жыйноо, билүү, иштеп чыгуу жана топтоо кырдаалдарынын жалпы мүнөздөмөсүн билүү;</p> <p>- программалык камсыз кылуу жана программалаштыруунун технологиясы, аларды ишке ашыруу каражаттары;</p> <p>- айлана-чөйрөнүн глобалдык көйгөйлүү маселелери; жаратылыш ресурстарын рационалдуу колдонуу принциптери жана жаратылышты коргоо;</p> <p><u>колодоно билүү</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • математикалык талдоо жана моделдештирүү ыкмасын колдонуу, экономикалык милдеттерди чечүү үчүн теориялык жана эксперименталдык изилдөөлөрдү жүргүзүү; • маалыматтарды иштеп чыгуу жана топтоо, өткөрүп берүү, жыйноо кырдаалдарын ишке ашыруу жөндөмдүүлүгү; • электрондук-эсептөө машиналары менен глобалдык жана локалдык түйүндөрдү колдоно билүү; • жаратылышты коргоо иш чараларын жана ресурстарды сактоо технологияларын колдоно билүү; <p><u>айта билүү</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • экономикалык милдеттерди чечүү үчүн заманбап математикалык инструментарийди колдонууну айта билүү жөндөмдүүлүгү; 				<p>ИК-3 ИК-4 ИК-5 ПК-1 ПК-2 ПК-3 ПК-4 ПК-5 ПК-6 ПК-10 ПК - 12 ПК-13</p>
--	--	--	--	---

	<ul style="list-style-type: none"> экономикалык кубулуш жана кырдаалдардын өнүгүү абалына жана божомолуна баа берүү үчүн математикалык моделдерди талдоо, ырааттуулук ыкмасын колдоно билүү; маалыматтык кырдаалдарды ишке ашыруу каражатын айта билүү; жаратылышты пайдаланууну жөнгө салуунун экономикалык ыкмасы 				
	Вариативдүү бөлүк. (билим, чеберчилик, жөндөмдүүлүгүн ЖОЖдун НБПсы аныктайт.)	6	180		
	ОУБ сунуш кылган ЖОЖдук компонент (сунуш кылынгандын ичинен 2 сабакты тандоосу зарыл).				
	Студенттердин тандоосу боюнча ОК бекиткен курстар (ЖОЖ сунуш кылгандардын ичинен 2 сабакты тандоосу зарыл)	6	180		
Б.3	Профессионалдык мерчем	74	222 0		
Б.3.1	Базовая (общепрофессиональная) часть				
	<p>Базалык бөлүмдүн мерчемдерин үйрөнүү жыйынтыгында окугандар төмөнкүлөрдү билүүсү зарыл:</p> <p><u>билүү:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> экономика теорияны жана экономикалык практиканы; сунуш мыйзамдарын жана рыноктун талаптарын; жеке менчик жана ээлик кылуучу экономикалык агенттерди; ишкананын классификациясын; ИДПсын эсептөө ыкмасы; улуттук экономиканын тармактык түзүмдөрүн; 	5 5 4 4 6 4 6 4	150 150 120 120 180 120 180 120	<p>Макроэкономика</p> <p>Макроэкономика</p> <p>Товартаануу жана товар</p> <p>экспертөөнүн теориясы</p> <p>Адамзат ресурстарын башкаруу</p> <p>Маркетинг</p> <p>Менеджмент</p> <p>Финансы</p>	<p>ЖИК-1</p> <p>ЖИК - 2</p> <p>ЖИК - 3</p> <p>ЖИК - 4</p> <p>ЖИК - 5</p> <p>ЖИК - 6</p> <p>ЖИК - 7</p>

<ul style="list-style-type: none"> • экономикалык илимдин негизги өнүгүү этаптары • макроэкономикалык көрсөткүчтөр; • товартаануунун теориялык негиздери, негизги түшүнүгү, максаттары, милдеттери, принциптери, функциясы, ыкмалары, товартаануучулук мүнөздөмөнүн негиздөөчүлөрү жана ага таасирин тийгизүүчү факторлору, товардык жоготуулардын түрлөрүн, алардын пайда болуу себептери жана эсептен чыгаруу тартиби; • адамзат ресурстарынын түзүлүшү; • адамзат ресурстарынын түзүлүшүнүн негизги мыйзамченемдүүлүгү; • АРын өнүктүрүү жана окутуу; • АРын колдонуу менен окутуудагы талаптарын талдоо; • АРын башкаруу; • башкаруунун моделдери; • заманбап менеджменттин маани-маңызы жана мүнөздү белгилери; • уюмдун тышкы жана ички чөйрөсү; менеджменттин мерчеми; • башкаруу чечимдерин кабыл алуу жана ишке ашыруу кырдаалдары жана методикасы; • менеджменттин функциясы: экономикалык субъектилердин ишмердүүлүгүн текшерүү, уюштуруу; • маркетингдин негизги теориялык жана усулдук жоболору; • маркетингдин ыкчам комплексинин курамы жана принциптеринин маркетингдик фундаменталдуу теориясы; • маркетингдик изилдөөнүн инструменттик маңызы жана 	6	180	Ишкананын техникалык	ЖИК-8	
		4	120	жабдылышы (тармактар боюнча)	ЖИК-9
		4	120	Бухгалтердик эсеп жана статистика	ЖИК-10
		6	180	Салык жана салык салуу	ЖИК-11
		4	120	Коммерция теориясы	ИК-1
		4	120	Коммерция психологиясы	ИК-2
		4	120	Коммерциялык ишмердүүлүктүн негиздери	ИК-3
		4	120	Коммерциялык ишмердүүлүктүн укуктук жөнгө салуу	ИК-4
				Жарнамалык ишмердүүлүк	ИК-5
				Жашоо-тиричилик коопсуздугу	ИК-6
					ПК-1
					ПК-2
					ПК-3
					ПК-4

	<p>ыкмасы;</p> <ul style="list-style-type: none"> • маркетингди уюштуруу боюнча усулдук материалдар жана каржылык-экономикалык абалды жана рыноктун сыйымдуулугун баалоо; • товардын маркетингдик модели; • ММКды колдонуу натыйжалуулугун баалоо ыкмасы; • башкаруунун маркетингдик концепциясы; • ата мекендик экономикада жарнама ишмердүүлүгүн уюштуруу маселелери жана өзгөчөлүгү; • талдоонун каражаттары жана ишке ашырылуучу чечимдерди издөө жана коммуникацияны иш жүзүнө ашыруу; • стратегиялык маркетинг түшүнүгү жана инструментарийи; • ишканада маркетингдик ишмердүүлүктү башкарууну уюштуруу варианттары • экономикада каржынын ролу, маани-маңызы, функциясы, акчанын, акча жүгүртүүнүн функциялык маңызы; • каржылоо жана акча кредиттик саясат, каржылык пландаштыруу жана каржылык текшерүүнүн ыкмасы; • дүң жана чекене сооданы уюштуруунун ишмердүүлүгүн талдоо, ишмердүүлүктүн каржы жыйынтыктары; • ишкананын уюштуруу-укуктук формалары, алардын ресурстары, ишкананын ишмердүүлүгүнүн экономикалык көрсөткүчтөрү, каржы-чарбалык уюмдардын (ишкананын) натыйжалуулугун баалоо жана талдоо; • салыктын функциясы жана класификациясы, салыктын негизги түрүн эсептөө методикасы; 				
--	---	--	--	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • коммерциялык ишмердүүлүктүн негизги теориясы, максаты жана милдеттери; • коммерциялык уюмдарды башкаруунун принциптери; • коммерциялык ишмердүүлүктү колдонуу чөйрөсү, объектиси, субъектиси; • коммерциялык ишмердүүлүктүн методологиясы негиздери, аны түзүүчү элементтер; • мамлекеттик жөнгө салуунун ыкмалары жана инструменттери, коммерциялык ишмердүүлүктү текшерүү; • коммерциялык ишмердүүлүктүн уюштуруунун структурасын түзүүгө шайкеш келген принциптер жана ыкмалар; • адамдын психологиясынын негиздери; • психологиянын базалык принциптер теориясы; • чыгаша жана пайда тууралуу субъективдүү түшүнүктөр • күтүлгөн пайда теориясы; • мотивациялык факторлор • уюштуруучулук жана индустриалдык психология • экономикалык жүрүм-турум негиздери • чечим кабыл алуу процессинде социалдык, маданий жана антропологиялык мыйзамченемдүүлү • статистиканын жалпы теориясы, коммерциялык, маркетингдик, товартаанучулук, логистикалык, жарнама ишмердүүлүгүн статистикалык баалоо ыкмасы жана прогноздоштуруу; бул ишмердүүлүктүн түрлөрүн статистикалык баалоо ыкмасы жана прогноздоштуруу; • бухгалтердик эсептин мааниси жана ыкмасы, аны уюштуруу негиздери, 				
--	--	--	--	--	--

	<p>уюмдардын эсептөө саясаты, негизги каражаттарды, материалдык эмес активдерди жана башка объектилерди эсептөөнүн бухгалтердик учету.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Кыргыз Республикасынын Конституциясынын негизги жоболору, коммерциялык мамилелери жөнгө салуу укуктарынын негизи, коммерциялык ишмердүүлүк субъектиси; коммерциялык ишмердүүлүктөгү келишимдер, келишимдерден милдеттер; коммерциялык ишмердүүлүк субъектилерин укуктук коргоо кызыкчылыгы; мамлекеттик жөнгө салуу жана текшерүү; • Жарнама ишмердүүлүктүн уюштуруунун негиздери жана жарнама түрлөрү; • жарнама илим катары негизги теориялык концепциянын мазмуну; • жарнаманын пайда болуу негизги этаптары; • жарнаманын негизги түшүнүктөрү. • теориялык медиа концепциялары. • “Жарнама тууралуу” мыйзам жана жарнама практикасын жөнгө салуучу нормативдик актылар; • ишкердик ишмердүүлүгүн мамлекеттик жөнгө салуу; • коммерциядагы жаңычыл ыкмалар, каражаттар, инфраструктуралар; • эмгекти коргоонун уюштуруучулук жана укуктук нормалар; • ишкердик ишмердүүлүктү мамлекеттик жөнгө салуу; • коммерциядагы жаңычыл ыкма, инфраструктурасы, каражаты; • эмгекти коргоонун уюштуруучулук жана укуктук нормалары; 			
--	---	--	--	--

	<p><u>Колдоно билүү:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • ишкананын ресурстарын аныктоо, анын ишмердүүлүгүнүн экономикалык көрсөткүчтөрү; • коммерциялык, маркетингдик, логистикалык, товартаануу жана жарнамалык ишмердүүлүктү прогноздоштуруу жана статистикалык баалоо ыкмасын колдонуу; • товарлардын жана материалдык баалуулуктардын эсебин жүргүзүү; • коммерциялык ишмердүүлүктө нормативдик документтерди колдонуу; • коммерциялык ишмердүүлүктө маркетингдик илимий изилдөөлөрдү өткөрүү; • товарларды сатып өткөрүү, жабдып берүү жана соода ортомчуларынын формасын тандоо; • сатып алуу жана сатуу ишмердүүлүк кырдаалында келишимдерди түзүү жана аны сактоону көзөмөлдүккө алуу; • товарларды жабдып берүүчү жана соода ортомчуларын тандоо, алар менен келишимдерди түзүү жана анын сакталышына көзөмөл салуу, коммерциялык ишмердүүлүктү талдоону ишке ашыруу, пландаштыруу, уюштурууну эсепке алуу жана көзөмөл салуу, анын жыйынтыктарын прогноздоштуруу. • коммерциялык ишмердүүлүктү талдоо жана пландаштыруунун ишке ашыруу; • коммерциялык ишмердүүлүктү уюштуруу, эсепке алуунун жана көзөмөл салуунун ишке ашыруу; • коммерциялык ишмердүүлүктү 				
--	---	--	--	--	--

	<p>уюштуруу башкаруу;</p> <ul style="list-style-type: none"> • ассортиментин түзүү, сапатын баалоо товарларды сактоочу факторлорун эске алуу, товардын негизги мүнөздөмөсү, маркировкасы жана товарды коштоп жүрүүчү документтери тууралуу товардык маалыматты алуу; • коммерциялык уюмдардын ишмердүүлүгүнө каржы-чарбалык талдоо жүргүзүү, товарга болгон керектөө суроо-талабын алып чыгуу; • коммерция, маркетинг, жарнама, логистика жана товартаануу бакалаврынын профессионалдык ишмердүүлүгүндө иштеп жаткан мыйзамдарды колонуу; • салык салуу тармагында нормативдик иш кагаздарды колдонуу, салык салуу тартиби жана жөнгө салуу механизми, негизги салыктарды эсептөө; • коммерциялык, маркетингдик, товартаануучулук, логистикалык жана жарнамалык ишмердүүлүктү статистикалык баалоо ыкмасын прогноздоштурууну колдонуу; • логистикалык тизмек жана схеманы тандоо жана логистикалык процесстерди башкаруу; • жарнамалык идеяларды изденүү ишке ашыруу; • жарнамалык ишкердүүлүктө маалыматтык-коммуникациялык технологияны колдонуу; • жарнаманын эң ыңгайлуу көркөм сүрөттөөчү каражаттын тандоо, • жарнама продукцияларын чыгаруучу жарманке, көрсөтмө жана экскурсияларды тейлөө жана товарлардын бет ачарында потенциалдуу сатып 				
--	---	--	--	--	--

	<p>алуучуларды жана керектөөчүлөрдү аныктоо;</p> <ul style="list-style-type: none"> • жарнама берүүчүлөрдүн кадыр-баркын камсыз кылууда ишкананын белгилүү болушу боюнча иштерди жүзөгө ашыруу; • товардын ар кылдыгын түзүү, сапатын баалоо, түзүүчү факторлорду эске алуу; • суроо-талапты алып чыгуу, түзүү жана канаттандыруу, профессионалдык ишмердүүлүк ыкмаларын колдонуу, менеджменттин каражаты жана кабыл алуусу; • товарларды жабдып берүүчү жана соода ортомчуларын тандоо, алар менен келишимдерди түзүү жана анын сакталышына көзөмөл салуу, коммерциялык ишмердүүлүктү талдоону ишке ашыруу, пландаштыруу, уюштурууну эсепке алуу жана көзөмөл салуу, анын жыйынтыктарын прогноздоштуруу. • экстремалдык жана өзгөчө кырдаалдарда аман калуунун негизги ыкмаларын колдоно билүү; <p><u>айта билүү</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • ишканада коммерциялык, товартаануу, маркетингдик, логистикалык жана жарнама ишмердүүлүгүнүн натыйжалуулугун баалоо үчүн аналитикалык ыкмаларды колдонуу жөндөмдүүлүгү; • уюмдарда коммерциялык ишмердүүлүктү маалымат жана иш кагаздары менен камсыз кылуу; • өз алдынча чечим кабыл алуу; • керектөөчүлөрдүн суроо-талабын ачыкка чыгаруу ыкмалары жана каражаттары, маркетингдик изилдөө жүргүзүүнү билүү, маалымат 			
--	---	--	--	--

	<p>жыйноо;</p> <ul style="list-style-type: none"> • логистикалык кырдаалды башкарууну билүү жана каражаты; • фирманын келечегин көтөрүү, алдыга жылдыруу жана беделин колдоо; • нормативдик иш кагаздарынын милдетүү талаптарын ошондой эле МБС, КМС, ТШтын талаптарына өз ыктыярынын негизинде сактоого көзөмөл салууну иш ашыруу: • системадан тышкары бирдикти Эл аралык системанын (СИ) бирдигинде которуу; • милдетүү талаптарга ылайык тастыктоону баалоо боюнча нормативдик жана техникалык иш кагаздары менен бирдикте ар түрдүү багыттагы товарлар менен иштөө жөндөмдүүлүгү; • талдоонун ар кандай түрлөрү үчүн каржы – чарбалык ишмердүүлүктө ыкмаларды жана кабыл алууну колдоно билүү жөндөмдүүлүгү; • коммерциялык ишмердүүлүк жыйынтыктарын пландаштыруу жана көзөмөл салуу үчүн бухгалтердик эсеп маалыматтарын колдоно билүү; уюмдун мүлк жана милдеттерин инвентаризациялоого катышуу жөндөмдүүлүгү; • автордук жарнамалык долбоорун иштеп чыгуу жөндөмдүүлүгү; • жарнама продукцияларын заманбап ыкмалар менен долбоорлоо, жарнаманы жайгаштыруу боюнча маалымат массалык каражаттары менен байланыш түзүү жөндөмдүүлүгү; • товар жана тейлөө рыногунун сырткы жана ички жарнамалык объектилерин алып чыгып, алдыга жылдырууну камсыз 				
--	--	--	--	--	--

	<p>кылуу, жарнаманын жаңы түрлөрүн колдонуу жөндөмдүүлүгү;</p> <ul style="list-style-type: none"> • жарнаманын графикалык дизайнын иштеп чыгууда "эркин креативдүүлүк" жөндөмдүүлүгү, биргелешкен түйүндү киргизүү, коммерциялык ишмердүүлүктө компьютердик технологияны, маркетингдик маалыматтарды жыйноо, заказ берүүчүлөр менен байланыш түзүү; • товарда бирге жүрүүчү иш кагаздарды жана маркирлөөдөгү негизги товарлар тууралуу маалыматтарды алуу жөндөмдүүлүгү, сапатты баалоо ыкмасы аркылуу товарларды идентификациялоо. • профессионалдык ишмердүүлүктү ишке ашыруу үчүн зарыл болгон нормативдик жана техникалык иш кагаздар, мамлекеттик мыйзамдар менен иштөө; • иштиктүү жана башкарууда сүйлөй билүү, башкармалыктын түзүмдөрүн уюштуруучулук менен түзүүдө бөлүмдөрдүн иштерин пландаштыруу жана уюштуруу жөндөмдүүлүгү; керектөөлөрдү ачыкка алып чыгып, түзүү жана канаттандыруу; маркетингдик коммуникацияны колдонуу менен рыноктогу товарларды сатып өткөрүү жана алдыга жылдырууну байланыштар аркылуу бөлүштүрүүнү камсыз кылуу; • курчап турган айлана чөйрөдөгү адамзат ишмердүүлүк жыйынтыгынын терс таасирин азайтуучу оптималдуу чечимдерди кабыл алуу жөндөмдүүлүгү; • профессионалдык ишмердүүлүктө менеджмент 				
--	--	--	--	--	--

	<p>принциптерин жана ыкмаларын колдоно билүү;</p> <ul style="list-style-type: none"> • профессионалдык ишмердүүлүктү ишке ашыруу үчүн зарыл болгон мыйзамченемдүү нормативдик жана техникалык иш кагаздары менен иштөөдөгү тажрыйбалуулугу; • иштиктүү сүйлөшүүлөрдү жүргүзө билүү; • товарларды жеткирүү жана соода ортомчуларын бөлүштүрүү каналдарын тандоону ишке ашыруу, келишимдерди түзүү жана анын аткарылышына көзөмөл салуу; • ар түрдүү багыттагы товарлар менен иштөө жөндөмдүүлүгү, ошондой эле милдеттүү талаптарга шайкеш келген тастыктоо жана баалоо боюнча нормативдик-техникалык документтер менен иштөө жөндөмдүүлүгү; • өзгөчө кырдаалдарда биринчи медициналык жардамды көрсөтүү жолдору жана жөндөмдүүлүгү, адамзат ишмердүүлүгүнүн айлана-чөйрөгө болгон терс таасирин азайтуучу оптималдуу чечимдерди кабыл алуу жөндөмдүүлүгү; 				
Б.3.2	Вариативдүү бөлүк (билим, чеберчилик, жөндөмдүүлүк) кесибине ылайык ЖОЖдун НБПсы аркылуу аныкталат	74	2220		
Б.3.3	ОУБ сунуштаган тандоо курстары.	52	1650		
Б.3.4	ЖОЖ сунуштаган студенттердин тандоосу боюнча курстар	22	660		
Б.4.	Дене тарбия	400			

Б.5.	Практики	12	360		
Б.5.1	Окуу практикасы (практикалык жөндөмү жана билүүсү ЖОЖдун НБПсы аркылуу аныкталат)	2	60		
Б.5.2	Өндүрүштүк практика (	4	120		
Б.5.3	Дипломдук иштин алдындагы практика	6	180		
Б.6	Жыйынтыктоочу Мамлекеттик аттестация	10	300		
	Негизги билим берүү программасынын жалпы эмгек көлөмү.	240	7200		

*) 1. НБП ТМне кирүүчү айрым сабактардын эмгек көлөмү, 10 кредитке зачеттук бирдикке чейинки интервалда берилет.

2. НБП ТЦ нин Б.1, Б.2, жана Б.3 түзүүчү базалык сабактардын суммалык эмгек көлөмү НБП ТМде көрсөтүлгөн жалпы эмгек көлөмүнүн 50 % пайызынан кем болбошу керек

**) Даярдоо багытына кирген билим берүү тармагынын өзгөчөлүгүн эсепке алуу менен ТМнин Б.2 аталышы аныкталат.

***) Мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестацияга бакалаврдык бүтүрүү квалификациялык ишин коргоо киргизилет. Мамлекеттик аттестациялык сынагы ЖОЖдун ыктыяры боюнча киргизилет.

“Ата Мекен тарыхы” боюнча Мамлекеттик экзамен 4-семестрден кийин өткөрүлөт.

Мамлекеттик экзаменди алуу формасын ЖОЖ аныктайт

5.3. Бакалаврды даярдоонун НБПсын ишке ашыруу шартына болгон талап.

5.3.1. Окуу процессинин кадрлык жактан камсыздуулугу.

Бакалавриаттын НБПсын ишке ашырууда берип жаткан сабагынын профилине шайкеш келген базалык билими бар илимий-педагогикалык жана илимий, илимий-усулдук ишмердүүлүк менен үзгүлтүксүз иштеген кадрлар менен камсыз болушу керек.

Негизги билим берүү программасы боюнча билим берүү процессин камсыз кылган жалпы окутуучулардын ичинен илимий даражасы же илимий наамы бар окутуучулардын көлөмү 35 пайыздан кем болбошу керек (илимдин доктору даражасы анын ичинде чет өлкөдөн алган болсо, таануу жана эквиваленттүүлүктү орнотууну бекитилген иш аракеттерден өткөндөгү тууралуу документи болуш керек).

Профессионалдык тармактагы окутуучулардын базалык билими же илимий даражасы берген сабагынын профилине шайкеш келиши зарыл.

Профессионалдык мерчемдин окуу процессин камсыз кылуучу окутуучулардын 30 пайызынан кем эмесинин илимий даражасы же илимий наамы болушу зарыл. Билим берүү процессин окутуучулардын беш пайызынан кем эмеси окуу жайдын жетекчилеринин жана адиси шайкеш келген уюмдар, ишканалар

жана мекемелердин кызматкерлеринен билим берүүгө тартылышы керек. Окутуучулардын жалпы санын 10 пайызына чейинки илимий даражасы же илимий наамы барларды, багыты боюнча практика жүзүндө акыркы 10 жылда жетекчи кызматта же жетектөөчү адистикте иштеген стажысы бар окутуучулар менен алмаштырылышы мүмкүн.

5.3.2. Окуу процессин окуу-усулдук жана маалыматтык камсыздоо.

Негизги билим берүү программасы окуу-усулдук иш кагаздары жана негизги билим берүү программасынын бардык окуу курсу, сабактары, (модулдары) боюнча материалдар менен камсыз болушу керек. Ар бир окуу сабактарынын (модулдары, курстарынын) мазмуну интернет түйүнүнө же билим берүү мекемелеринин локалдык түйүнүнө чагылдырылып турушу керек.

Студенттердин аудиториядан тышкары иштери усулдук жактан аны аткарууга кеткен аныкталган убактысы менен камсыздуулугу бирге болушу керек.

Ар бир студент негизги окуп жаткан сабактары боюнча жана автордук укугу макулдашылган окуу жана окуу-усулдук адабияттарды камтыган электрондук китепкана системасына кирүү мүмкүнчүлүгүнө ээ болуш керек.

Аны менен кошо бир эле учурда окугандардын 25 пайызынан кем эмеси жогорудагыдай системага кирүү мүмкүнчүлүгү камсыз болушу керек.

Китепкана фонду бардык мерчемдердин базалык бөлүмүндөгү сабактар боюнча негизги окуу адабияттарынын басма же электрондук басылмалардын акыркы 10 жылдыктагы адабияттар менен жабдылышы керек (базалык бөлүктүн гуманитардык, социалдык жана экономикалык мерчем боюнча – акыркы 5 жылдагы адабияттар).

Китепкана фондусу 3 аталыштан кем эмес атамекендик жана 10 аталыштан кем эмес чет өлкөлүк журналдардын окуу мүмкүнчүлүгү менен камсыз болушу керек.

Окуу адабияттарынан тышкары расмий, маалыматтык-библиографиялык жана адистештирилген мезгилдүү басылмалар менен бирге кошумча фонд кириши керек.

Электрондук-китепкана системасы окугандардын ар бирине Интернет түйүнүнүн жеткиликтүү болгон чекитине жекече кирүү мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуусу зарыл.

Кыргызстандагы жана чет өлкөдөгү жогорку окуу жайлар менен ыкчам маалымат алмашуу жана интеллектуалдык жеке менчик тармагындагы Кыргыз Республикасынын эл аралык келишимдери жана интеллектуалдык жеке менчик тууралуу Кыргыз Республикасынын мыйзамын сактоо менен уюштуруу ишке ашырылышы керек. Студенттер менен заманбап профессионалдык маалыматтар, сурап-билүүчү жана издөөчү системага кирүү мүмкүнчүлүгү менен камсыз болушу зарыл.

ЖОЖдун бакалавриатынын НБПсы төмөнкүлөрдү камтыйт: лаборатордук практикумдар жана базалык бөлүмдүн төмөнкү сабактары (модулдары) боюнча окугандардын билимин, жөндөмүн түзүүчү тармактар: чет тил; орус тили; математика; информатика; профессионалдык ишмердүүлүктөгү маалыматтык технология; уюмдардын экономикасы; статистика; бухгалтердик эсеп; маркетинг; коммерциялык ишмердүүлүк; ишканалар уюштуруу технологиясы жана долбоорлоштуруу-стандартташтыруу, бекитилген шайкештиктеги метрология; товартаануунун теориялык негизи; логистика; менеджмент; профессионалдык ишмердүүлүктү укуктук жөнгө салуу; жарнама ишмердүүлүгү; жашоо – тиричилик коопсуздугу; дене-

тарбия (модулдар) боюнча, окугандардын билим жана жөндөмдүүлүгүнө шайкеш келген максатын түзүүчү окуу программасы каралат.

Окугандар төмөнкү укуктарга жана милдеттерге ээ.

- Студенттер окуу мезгилинин көлөмүндө НБПсында каралган конкреттүү сабакты тандоого, студенттер тарабынан тандалган окуу сабагын өздөштүрүүгө укугу бар.
- Студент өзүнүн окуу жайынын билимин өнүктүрүүдө тандап алган сабагы боюнча анын келечектеги кесиби (адистигине) болгон таасири боюнча консультация алууга укуктуу.
- Башка жогорку окуу жайынан мурун өздөштүргөн сабактарды (модулдар, курстар) аттестациялоонун негизинде зачетторду тапшырууда туура келген документтери менен которулуп келүүгө укуктуу
- Студенттер ЖОЖдун НБПсында каралган бардык тапшырмаларды бекитилген мөөнөттө аткарууга милдеттүү.

ЖОЖ өзүнүн окуу программасын түзүүдө, жеке билим берүү программасын иштеп чыгуу мүмкүнчүлүгүнө катышууга окугандардын реалдуу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылууга милдеттүү.

ЖОЖ НБПсын түзүүдө окугандардын укугу жана милдеттерин тааныштырууга, алар тандаган сабактар (модулдар, курстар) милдеттүү түрдө экенин түшүндүрүүгө милдеттүү.

5.3.3. Окуу процессинин материалдык-техникалык камсыздуулугу.

Бакалаврларды даярдоодо НБПсын ишке ашырууда ЖОЖдун материалдык техникалык базасы болушу керек. Лабораториялык сабактардын жана сабактар аралык даярдоонун бардык түрлөрүнүн өтүлүшү, ЖОЖдун окуу планында каралган студенттердин илимий-изилдөөчүлүк иштеринин камсыз кылыш керек жана санитардык, өрткө каршы эрежелери менен нормалары шайкеш болуусу керек.

Бакалаврдык программаны ишке ашыруу үчүн минималдуу зарылчылыктар болуп эсептелген материалдык-техникалык камсыздуулуктун ичине:

- лабораториялар: товартаануу жана товарды экспертөө, маалыматтык технология, стандартташтыруу, метрология жана сертификатташтыруу, тамак-аш азыктарынын технологиясы, тигүү лабораториясы.
- атайын жабдылган кабинеттер жана дарсканалар: тарых, философия, чет тил, орус тил, математика, коммерциялык ишмердүүлүк, экономикалык теория, маркетинг жана жарнама, менеджмент, бухгалтердик эсеп, статистика, экономика.

Электрондук басылманы колдонууда ЖОЖ ар бир студентти окуган сабагынын көлөмүнө шайкеш келген компьютердик класстарда орун менен камсыз кылууга милдеттүү.

ЖОЖ лицензиялуу камсыздуулук программасы менен камсыз болушу зарыл.

Жогорку окуу жайдын Окумуштуулар кеңеши даярдоонун багыттары боюнча негизги билим берүү программасын киргизүүдө туура келген НБПсын ишке ашыруу бюджетин бекитет.

Негизги билим берүү программасын ишке ашырууну каржылоо жогорку окуу жайларды каржылоонун бекитилген нормасынан кем эмес көлөмдө иш жүзүнө ашырылышы керек.

5.3.4. Практиканы уюштурууга болгон талап.

Бакалавриаттын НБПсы бөлүмүнүн “Окуу жана өндүрүштүк практикасы” милдеттүү түрдө болуп эсептелет жана студенттердин профессионалдык-практикалык даярдыгына түздөн-түз багытталган окуу сабактарынын түрлөрүн өзүнүн ичине камтыйт.

Практиканын үч түрү каралат: таанышуу, окуу – өндүрүштүк жана квалификациянын алдындагы практика. Ар бир практиканын мазмуну, максаты жана милдети – бүтүрүп чыгаруучу кафедралар, жакын байланыштуу кафедралар менен макулдашылып, факультеттин Кеңешинде бекитилип, иштелип чыккан, ылайыктуу программаларда аныкталат.

Таанышуу практикасы “Кесипке киришүү” сабагынын теориялык бөлүмүн аяктагандан кийин, экскурсия иретинде алдынкы ишканаларда өткөрүлөт.

Квалификация алуунун алдындагы практика бакалаврды даярдоо адистигине шайкеш келген, практиканы жетектөө үчүн квалификациялуу кадрлары бар, ошондой эле материалдык-техникалык жана маалыматтык базасы бар ишканаларда өткөрүү зарыл.

Практиканын жыйынтыгы боюнча аттестациядан өткөрүүдө жалпы маданий жана профессионалдык компетенциялар алдыга чыгат.

Практиканын жыйынтыгы боюнча аттестация аткарган иштерин коргоо формасында өткөрүлөт:

- Окуу практикасы боюнча – студенттин отчетунун негизинде;
- Өндүрүштүк практика боюнча – студенттин отчетунун негизинде;
- Квалификация алуу алдындагы практика – практикасын өтөгөн жерден пикир – мүнөздөмөнүн, практика күндөлүгү, практикасы боюнча студенттин отчету, практика планын аткарылышы, ошондой эле практикасын коргоо боюнча комиссиясындагы сунуштун негизинде.

Аттестациянын жыйынтыгы боюнча дифференцияланган баа (зачет) коюлат.

Квалификациянын алдындагы практиканын бир бөлүгү студенттин илимий-изилдөөчүлүк иши болушу мүмкүн.

Жогорку окуу жайда илимий-изилдөө иштин программасын иштеп чыгууда алардын колунда болгон учурда студентке төмөнкү мүмкүнчүлүктөр түзүлөт:

- адистештирилген адабияттарды жана шайкеш келген билимдин тармагындагы өзүбүздүн жана чет өлкөлүк илим-техниканын жетишкендиги тууралуу башка илимий-техникалык маалыматтарды окууга;
- илимий изилдөөлөрдү жүргүзүүдө же техникалык иштелмелерди аткарууга катышуу;
- маалыматтарды жыйноо, иштеп чыгуу, талдоону ишке ашыруу жана темалар (тапшырмалар) боюнча илимий-техникалык маалыматтарды ирээттөө;
- долбоорлонуп жаткан буюмдун тажрыйбалуу үлгүсүн (партиясын) стендди (заводдо текшерүүчү орун) жана өндүрүштүк сыноого катышуу;
- тема же анын бөлүгү (этаптарды, тапшырмалары) боюнча отчет түзүү;
- конференцияда баяндамасы менен чыгып сүйлөө.

5.3.5. Негизги билим берүү программасын өздөштүрүү сапатын баалоо.

Жогорку окуу жайы даярдоонун сапаттуу билим берүү кепилдигин камсыз кылууга милдеттүү, төмөнкү жолдор менен:

- жумуш берүүчү өкүлдөрдү тартуу менен бүтүрүүчүлөрдү даярдоонун сапатын камсыз кылуу боюнча стратегиясын иштеп чыгуу;
- билим берүү программасынын мониторингин мезгилдүү рецензиялоо (сыноо);

- окугандардын, бүтүрүүчүнүн билим жана жөндөмдүүлүк компетенциясынын
- деңгээлине акыйкат баалоо процедурасын иштеп чыгуу;
- окутуучулук курамдын компетенттүүлүгүн камсыз кылуу;
- ишмердүүлүктү баалоо үчүн макулдашылган критерийлер боюнча дайыма өзүн-өзү изилдөө жүргүзүү жана жумуш берүүчү өкүлдөрдү тартуу менен бирдикте башка билим берүү мекемелер менен салыштыруу.
- өзүнүн ишмердүүлүгү, планы, жаңычылдык жыйынтыктар тууралуу коомчулукка маалымат берүү.

Негизги билим берүү программасын өздөштүрүү сапатын баалоо окугандардын жетишкендиктерин кезектеги текшерүү иши, ортодогу аттестация жана бүтүрүүчүнүн жыйынтыктоочу мамлекеттик аттестациясын өз ичине камтыш керек.

Ар бир сабак боюнча кезектеги жана аралык билимин текшерүүнүн процедурасы жана так формасы ЖОЖ тарабынан өз алдынча иштелип чыгат жана студенттердин окуусунун биринчи айында эле маалымат берилет. Окугандарды аттестациялоо үчүн НБПсына ылайык талаптар боюнча алардын персоналдык (жетишкендиктери боюнча кезектеги тешерүү жана аралык аттестация) алган компетенциясынын деңгээлин билимин жана жөндөмдүүлүгүн баалоо үчүн типтүү тапшырмалар, текшерүү иштери, тесттер жана текшерүүнүн ыкмалары баалоо каражатынын фондун түзөт. баалоо каражатынын фонду ЖОЖ тарабынан иштелип чыгат жана бекитилет.

Студенттердин келечектеги профессионалдык ишмердүүлүккө жетишүүсү, кезектеги текшерүү иштери жана аралык аттестациядан ийгиликтүү өтүүсү үчүн ЖОЖ максималдуу шарт түзүп берүүгө милдеттүү андан сырткары окутуучулардан башка, тышкы эксперт катары жумуш берүүчүлөр, жакын илимдери боюнча дарс окуган окутуучулар да жигердүү тартылышы керек.

Студенттерге баалоонун мазмуну, окуу процессин уюштуруу жана сапаты, ошондой эле айрым окутуучулардын иши тууралуу маалымат берүү мүмкүнчүлүгүн камсыз кылыш керек.

Бакалаврдын жыйынтыктоочу мамлекеттик аттестациясына болгон талап.

Жыйынтыктоочу мамлекеттик аттестация профессионалдык милдеттерди чечүүгө болгон теориялык даярдыгын көрсөтүүчү бүтүрүү квалификациялык иштерин (бакалаврдык иш) жана мамлекеттик экзамендерин өз ичине камтыйт.

Бакалаврды бүтүрүү квалификациялык ишине болгон талап.

Коммерция бакалаврынын бүтүрүү квалификациялык иши – коммерциялык ишмердүүлүктө тигил же бул конкреттүү практикалык милдет тапшырмаларды чечүүдө бүтүрүүчү тарабынан бүткөрүлгөн ишти жана анын билимин, жөндөмдүүлүгүн аныктоо максатында аткарылат.

Мамлекеттик экзаменге болгон талап.

Жыйынтыктоочу илимдер аралык экзамен 580300 “Коммерция” багыты боюнча НБПсынын талабына ылайык бүтүрүүчүнүн билимин аныктоо максатында, профессионалдык даярдыктын негизин камсыз кылуучу сабактардын комплекси боюнча өткөрүлөт.

Мамлекеттик билим берүү стандарты Кыргыз Республикасынын Өкмөтү бекиткен тартипте төмөнкү өкүлдөрдүн катышуусу менен иштелип чыкты.

КРнын ЖОЖдору:

- М.Рыскулбеков атыдагы Кыргыз экономикалык университети
- Ж.Баласагын атындагы Кыргыз Улуттук университети
- Кыргыз Республикасынын Президентинин алдындагы башкаруу академиясы
- Башкаруу, каржы, укук жана бизнес Эл аралык академиясы
- И.Раззаков атындагы КМТУ

КРнын бизнес сектору:

- “Нуристан” ЖЧК компаниясы
- “Constanta” ЖЧК

КРнын Коомдук Бирикмелери:

- “КРнын Менеджмент боюнча Консультанттар институту”
- “КРнын Менеджерлер Ассоциациясы”

ЖПБнын МБСты иштеп чыгуу жана экспертөөгө катышкан академиялык бирикменин өкүлдөрүнүн иш берүүчүлөрдүн тизмеси;

1. Джурупова В.К. - М.Рыскулбеков атындагы КЭУнун Бизнес жана сервис институнун директору, т.и.к., профессор, “Коммерция” багыты боюнча секциянын төрайымы
2. Алымбеков К.А. - М.Рыскулбеков атындагы КЭУнун “Товартаануу жана товарларды экспертөө технологиясы” кафедрасынын профессору, т.и.д., төрөайымдын орун басары
3. Джаманкулова Г.М. - М.Рыскулбеков атындагы КЭУнун “Товартаануу жана товарларды экспертөө технологиясы” кафедрасынын башчысы, т.и.к., доцент
4. Керимкулова Д.О. - Ж.Баласагын атындагы КУУнун “Маркетинг” кафедрасынын башчысы
5. Керимбекова Д.К. - Ж.Баласагын атындагы КУУнун доценти, э.и.к.
6. Курманбекова Д.О. - Эл аралык башкаруу, укук, финансы жана бизнес академиясынын доцентинин м.а., э.и.к.
7. Камалова А.К. - КРнын президентинин алдындагы академиясынын доценти, э.и.к.
8. Карпунина Л.И. - И.Раззаков атындагы КМУнун “Коомдук тамак-аш азыктарынын технологиясы” кафедрасынын башчысы, т.и.к., доцент

9. Нурматов Р.Дж. - "Нуристан" ЖЧКнын башкы директору

10. Кадыров Э.М. - "Constanta" ЖЧКнын башкы директору

Которгон: М.Рыскулбеков атындагы "Мамлекеттик жана расмий тилдер" кафедрасынын башчысы, п.и.к., доцент Жапаралиева Н.Ж.